De tien reizen van dr. P. Wagenaar Hummelinck

'Curaçao, Aruba en Bonaire hebben een machtige rol in mijn leven gespeeld'

door Nel Casimiri

EEN VAKANTIEREIS van Dr P. Wagenaar Hummelinck naar Curaçao klinkt zo vreemd. De naam Wagenaar Hummelinck is al zo lang verbonden met Curaçao, Aruba en de andere Antilliaanse eilanden dat hij er een onvervreemdbaar deel van is geworden. Alles wat hier op natuurwetenschappelijk onderzoek verricht wordt ondergaat nog steeds zijn invloed. De Encyclopedie schrijft zelfs, dat "een nieuwe periode van onderzoek werd ingeluid door P. Wagenaar Hummelinck, die sedert 1930 vele malen de Nederlandse Antillen bezocht".

In een interview met de Amigoe vertelde de heer Wagenaar Hummelinck over die vorige reizen en toen bleek ook meteen dat wat bedoeld was als een vakantiereis toch een klein programma meekreeg.

Terwijl zijn dochters naar de baai zijn om te zonnen en te zwemmen, brengt hij een bezoek aan de UNA, doet onderzoek naar de verspreiding van landslakken en maakt plannen om grotten te bezoeken waar nieuwe rotstekeningen ontdekt zijn.

Uw eerste reis, in 1970, naar Curaçao, was dat al een studiereis?

"Ja, maar het was een geologie- excursie. Ik studeerde biologie in Utrecht met als bijvak geologie bij professor Rutten. Toen die naar Curaçao ging, vroeg ik of ik, als bioloog, ook meemocht.

Als deelnemer aan die eerste Utrechtse Antillen- excursie kreeg ik toen de kans om met de Nederlandse Antillen kennis te maken en mij grondig in het landschap te verdiepen. Wij logeerden in het jonggezellenhuis van de Isla. Met trucks van de C.P.I.M. gingen wij met onze uitrusting en vele mandflessen met drinkwater naar ons eerste kamp op Porto Marie, waar wij door Shon Rojer hartelijk werden verwelkomd, en later naar ons tweede kamp op Savonet, waar Shon Willem van der Linde Schotborgh als gastheer fungeerde.

SCHANDE

We waren met ons achten: professor L.M.R. Rutten, die — na veel over Oost-Indië te hebben gepubliceerd — thans de West als zijn arbeidsterrein had gekozen; mevrouw dr C.J. Rutten- Pekelharing, een leerling van de fysioloog prof. F.A.F.C. Went, die in 1902 een rapport over de land- en tuinbouw in de kolonie Curaçao had uitgebracht: dr. Jan Hugo Westermann, die een proefschrift over de geologie van Aruba schreef in 1932 en die zich tot zijn dood heeft ingezet voor de natuurbescherming op de Nederlandse Antillen en in het bijzonder voor het behoud van de flamingo's op Bonaire.

Verder waren er P.J. Pijpers, die een dissertatie schreef over de geologie van Bonaire; L.W.J. Vermunt; M.G. Rutten, die vogels verzamelde en later zijn vader opvolgde als hoogleraar in de geologie en H.J. Mac Gillavry, die entomologische belangstelling had en later als hoogleraar in de geologie de Antillen als werkgebied koos.

Vanaf ons centrale punt op Porto Marie maakten wij kaarten door rechte tracees te lopen en aantekeningen te maken. We liepen met zwarte beenkappen en messen dwars door de wabistruiken om rechte lijnen aan te houden. Daar werd schande van gesproken omdat wij dit eiland beschouwden als woudlopers. Er waren toch goede wegen die we konden gebruiken?

We beklommen de Christoffelberg en keken uit over de steile heuvels van de Knip- formatie en op de vlakke kalksteen- terrassen die — als resten van een veel uitgestrektere kalksteenbedekking — het eiland nog grotendeels omzomen. Wij hadden toen het gevoel dat wij de geologie van Curaçao wel zo'n beetje konden begrijpen, maar later bleek alles veel ingewikkelder te zijn.

Een leerling van Mac Gillavry, Beets, noemde in zijn dissertatie (1972) het oudste gesteente van Curaçao geen diabaas, maar Curaçao- lava formatie, nadat hem gebleken was dat dit gesteente niet onder het aardoppervlak was gestold, maar op de zeebodem uitgevloeid. De Buisonje, die in 1974 de kalksteenbedekking behandelde, vond aanwijzingen voor een veel meer gecompliceerde beweging van het eiland ten opzichte van de zeespiegel, dan men geneigd zou zijn aan te nemen, wanneer men bij het invliegen van Hato, het hoog-, midden-, en laagterras zo fraai voor zich ziet uitgestald.

WEINIG BEKEND

Toen hadden wij er ook geen notie van dat de Tafelberg van Santa Barbara fosforiet zou opleveren met resten van dieren waarvan wij het bestaan op Curaçao niet voor mogelijk hadden gehouden".

Was u op die eerste expeditie ook als geoloog werkzaam?

Ik liep wel zo'n beetje mee, maar niet helemaal. In 1930 had ik slechts een vaag idee van wat mij als bioloog op Curaçao Aruba en Bonaire te wachten stond. De schaarse literatuur gaf mij de indruk dat er zoologisch nog zo weinig over deze eilanden bekend was, dat ik er goed aan zou doen vooral verzamelmonsters te conserveren van verschillende vindplaatsen, waarbij ik me dan zou moeten beperken tot zaken welke door mij in de gegeven korte tijd als eenling kon

'Er werd schande gesproken dat wij dit eiland beschouwen als woudlopers'

worden verzameld. Dat betekende dat ik steeds minder aandacht ging wijden aan bijvoorbeeld vogels, vissen, vliegende insecten en andere groepen die beter aan specialisten kon worden overgelaten.

Het betekende ook dat naar elk eiland waar ik wilde verzamelen voldoende glaswerk, alcohol en formaline vooruit moest worden gestuurd, om na aankomst zonder tijdverlies te kunnen beginnen. Een van de eisen waaraan een verzamelaar m.i. moet voldoen is dat hij zelf in zijn eigen behoeften kan voorzien en niet meer last veroorzaakt dan strict noodzakelijk is.

ONAANTREKKELIJK

Wat de botanie betreft wist ik wel precies wat ik wilde gaan doen: agaven en cactussen verzamelen. Deze planten waren zeer onaantrekkelijk voor een botanicus die niet gewend is op vloeistof te verzamelen. Men verzamelde planten door deze samen te persen en zo te drogen. Beide plantengroepen hebben nog lang mijn aandacht gehad, waarbij ik alti d op de hartelijke medewerking van frater Realino en later frater Arnoldo kon rekenen".

Hebt u op die eerste excursie alleen Curaçao bezocht?

"We zijn na die weken op Curaçao drie weken naar Bonaire geweest met ons allen en daarna naar Aruba. Over die reis schreef professor Rutten een artikel in de West-Indische Gids.

Op Bonaire woonden we in de Pasangrahan, die was helemaal leeg. Water moesten we oppompen. Later zaten we op Dos Pos. Van Bonaire hebben we een hele kaart gemaakt.

Op Aruba zaten we in de stad en in Fontein. Daar hebben we een netwerk gelopen. Alles moest worden gelopen, de wegen waren desolaat. Het kostte veel zweet en moeite. We sliepen in de grotten bij Fontein. Daar werden we een keer 's nachts wakker. De landkrabben probeerden ons tafelgerei, de messen en vorken, weg te halen".

Was u tevreden over de resultaten?

"Na afloop van de excursie ben ik naar Bonaire teruggegaan om enkele zaken waaraan ik tijdens de excursie slechts weinig aandacht had kunnen besteden, meer tot hun recht te laten komen.

Drie maanden lang had ik daar de beschikking over de Pasangrahan (het tegenwoordige bestuurskantoor) als werkruimte; vlak naast de huizen van de Hellmunds, en de familie Boom, tegenover het huis van de gezaghebber H.B.C. Schotborgh met links het protestantse kerkje van dominee Van Essen en rechts het postkantoortje aan de steiger. Het ritme van de tumba welke toen dag in dag uit in het cafeetje midden op het plein werd afgedraaid blijft in mijn herinnering nog steeds verbonden aan het rustgevende uitzicht over Klein Bonaire bij zonsondergang.

AANGETROKKEN

Ik heb toen veel tijd besteed aan waarnemingen die achteraf misschien niet zo zinvol bleken te zijn, maar het was een tijd van kennismaking met verschillende zaken welke mij op mijn latere reizen nog zouden bezig houden. Met de heer Neumann als gids bemonsterde ik vele waterputten in het lage kalksteenplateau van Lima waarvan de grondwaterspiegel onderhevig was aan het ritme van eb en vloed. Ik voelde mij aangetrokken door de salinja's, vooral Goto, waar dieptemetingen werden gedaan vanuit een kano. Het was ook mijn kennismaking met het Lac.

De resultaten van deze eerste reis publiceerde ik in twee speciale afleveringen van een Duits tijdschrift. Een serie welke als voorloper kan worden beschouwd van de "Studies on the fauna of Curaçao and other Caribbean Islands", waarvan thans 69 delen met 214 bijdragen zijn verschenen.

Wat was de aanleiding van uw tweede reis?

"Mijn proefschrift. Dat het betrekking moest hebben op de Antillen was wel duidelijk. Mijn belangstelling ging zo duidelijk uit naar de West, dat ik besloot tot een zoogeografische studie over de Benedenwindse eilanden. Maar het materiaal hiervoor zou dan wel eerst moeten worden verzameld. Dit zou moeten bestaan uit zoogeografisch belangrijke diergroepen welke in korte tijd, in elk seizoen, door een enkele persoon, op een representatieve wijze kon worden verzameld.

DOELGERICHT

De tweede reis, in 1936, was dus heel anders dan de eerste: niet oriënterend maar zuiver doelgericht, waarbij alle vindplaatsen werden genummerd en waarbij bijzondere aandacht werd gegeven aan landslakken, hagedissen en zoogdieren.

Als je voor onderzoek een klein eiland bezocht, is het de gewoonte eerst een bezoek te brengen aan de gezaghebber, dan aan de dokter en eventueel anderen. Op Curaçao lag dat anders. Daar bracht je eerst een bezoek aan de fraters, dan aan de gezaghebber, enz.

Drie maanden besteedde ik aan een onderzoek op Margarita en de kleinere Venezolaanse eilanden en enkele plaatsen op het naburige vasteland van Venezuela om vergelijkingsmateriaal te verzamelen, zeven maanden aan Curaçao, Aruba en Bonaire. Na afloop waren in totaal 115 zoetwater of brakwater putten of plassen onderzocht en was er verzameld op 179 landstations om een goede indruk te krijgen van de molluskenfauna. (schelpen).

Te Wacao werd met speciale toestemming een hert geschoten om het nauwkeurig te kunnen beschrijven. Niet alle onderdelen van dat hert waren nodig voor wetenschappelijke documentatie, zodat op het menu van het afscheidsetentje dat ik enkele kennissen op de Piscaderabaai aanbood, als hoofdgerecht "Binao" stond.

PROEFSCHRIFT

Als illustratie van de grote medewerking die ik steeds van mijn ouders kreeg bij mijn Antilliaanse onderzoekingen wil ik ook vertellen, dat na aankomst in Nederland mi n vader met een dierenarts aan de kade stond om de vijf hertjes die ik had meegebracht direct naar een terrein in het beboste binnenduin ten zuiden van Den Haag te brengen, dat reeds voor hun verblijf was ingericht".

Wanneer was het proefschrift gereed?

"Mijn proefschrift kwam uit in 1941. Het was opgezet als begin van een nieuwe serie, waarvan enkele hoofdstukken bij het begin van de oorlog al min of meer gereed waren. Er moest toen snel gehandeld worden, want een verbod op het publiceren in de Engelse taal hing al in de lucht. Dus werd, met de gulzige medewerking van schaar en lijmpot, snel een manuscript in elkaar gezet, dat een overzicht gaf van de zoogdieren, hagedissen en landslakken van de Benedenwindse eilanden en hun zoogeografische betekenis, voorafgegaan door een uitvoerige inleiding met opsomming van de vindplaatsen. Een meer gedetailleerde beschrijving van de localiteiten kon gelukkig nog volgen in een tweede deel dat nog net in december van datzelfde jaar kon verschijnen".

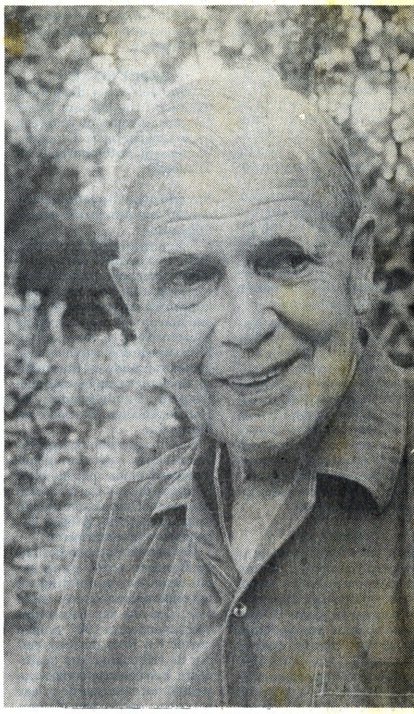

DR. P. WAGENAAR HUMMELINCK

Uit deze tijd stammen toch ook al artikelen over de grotten?

"Het is mogelijk dat de geringe belangstelling die de geologen hadden gehad voor het kalksteen- landschap een van de redenen was waarom ik mij geroepen voelde extra aandacht te schenken aan grotvorming en karst- verschijnselen. Het begon met het tekenen van plattegronden en doorsneden van de grotten van Hato en Quadirikiri, welke reeds in 1938 in het aardrijkskundeboekje van frater Realino werden afgedrukt. Het eindigde met een boekwerkje over "De grotten van de Nederlandse Antillen", waarin in 1979 alle

Het hoofdgerecht was 'Binao'

grotwaarnemingen werden samengevat die, als bijproduct van mijn biologisch veldwerk, werden gedaan. Ook een studie over de verweringsholten in de diorietblokken van Aruba is van die eerste tijd".

STUDIEKRING

Na de oorlog richtte u samen met professor dr. A.A. Pulle en dr J. Lanjouw de "Natuur- wetenschappelijke Studiekring voor Suriname en de Nederlandse Antillen op?

"Vlak na de oorlog, in juni 1945, en die studiekring hield zich steeds meer bezig met de Nederlandse Antillen, mede door de niet- aflatende belangstelling van de penningmeester, Jan Hugo Westermann. Dat was voor het gouvernement aanleiding om de secretaris van deze stichting, dat was ik, uit te nodigen een derde reis te ondernemen voor het voortzetten van zijn zoologische studies en het toelichten van de plannen van de studiekring. Dit werkplan voor Curaçao bevatte als hoofdpunten: 1. Ontwikkeling van een natuurwetenschappelijk centrum; 2. oprichting van een biologisch station; 3. bescherming van de natuur en de natuurlijke hulpbronnen; 4. Botanisch onderzoek; 5. zoologisch onderzoek; 6. geologisch en bodemonderzoek; 7. lucht- fotogrammetrische kaartering; 8. visserij- biologische onderzoek.

Dit werkplan werd besproken op de eerste openbare bijeenkomst van de Natuur- wetenschappelijke Werkgroep Nederlandse Antillen die in december 1948 door drie leden van de studiekring was opgericht. Daartoe behoorden bijvoorbeeld frater Realino en Ben Bitter. Uit de bundel opstellen onder de titel: "Binti anja man o menos" die in 1970 werd verspreid krijgt u een goede indruk van de onofficiele wijze waarop deze werkgroep zijn doelstellingen trachtte te bereiken. Naar buiten werd zij meer bekend door de 22 werkgroepuitgaven, waartoe niet alleen de faunadeeltjes over de vogels (van prof. Voous) en de zoogdieren (van dr Hussen) behoren, maar ook het boek over de gekweekte en nuttige planten van frater Arnoldo en diens schoolflora.

STINAPA

De doelstellingen van de werkgroep zijn later overgenomen door Stinapa, waar, onder de geestdriftige leiding van Ingvar Kristensen, dingen werden bereikt waarvan wij vroeger niet hadden durven dromen.

Tijdens mijn verblijf kon ik beschikken over een werkruimte in het Curaçaos museum, waarvoor ik ook enkele vitrines mocht inrichten. Met Chris Engels heb ik toen vele gesprekken gehad over het museum en zijn toekomstmogelijkheden".

Heeft u op deze reis ook weer grotonderzoek verricht?

"Ik heb een begin gemaakt, samen met Ab Ringma, met het beschrijven van de indiaanse rotstekeningen. Deze documentatie, waarvoor Ivan Tjon Sie Fat veel Arubaans materiaal aandroeg, leverde stof op voor een viertal uitvoerige publicaties in de West- Indische Gids, de eerste in 1953, de laatste in 1972. Er worden nu pogingen ondernomen om te komen tot een boekwerk waarin alle bekende rotstekeningen van Aruba, Curaçao en Bonaire worden afgebeeld en beschreven. Het is daarom verheugend dat zich op Curaçao een werkgroep heeft gevormd die zich ten doel stelt alle rotstekeningen van Curaçao grondig te bestuderen".

BOVENWINDEN

En hoe zit het met de Bovenwinden?

"Op deze derde reis werden ook de Bovenwindse eilanden gedurende drie maanden in het biologisch onderzoek betrokken. Op weg daarheen werd ook het Islotec Aves — ten westen van Dominica — enkele uren bezocht. Dit is een sikkelvormig eilandje, omstreeks 700 meter lang en 25-100 meter breed en niet meer dan 4 meter hoog, dat vroeger (in de tijd van Labat, 1705) aanzienlijk groter is geweest. Daar het veel door Sabaanse vissers werd bezocht, meende Nederland er enige aanspraak op te kunnen maken, maar het werd in 1865 bij decreet van Isabella II aan Venezuela toegewezen. In augustus bezocht ik ook nog het Lerner Marine Laboratory in Bimini, een eiland tegenover Florida, in verband met mijn niet verder uitgewerkte plannen voor een biologische station bij Kralendijk of bij de

(vervolg op pag.8)

(vervolg van pag.7)

ingang van het Spaanse water".

Daarna kwam u voor de oprichting van Carmabi?

"In december 1954 ging ik voor de vierde keer naar Curaçao. Men had mij bericht dat de omstandigheden thans gunstig leken te zijn voor de oprichting van een marienbiologisch station op Curaçao. De C.P.I.M. had een terrein daarvoor ter beschikking gesteld aan de Piscaderabaai. Dr. J.S. Zaneveld stemde toe zo mogelijk de functie van directeur op zich te willen nemen en was reeds vooruitgegaan.

Op 27 mei had de oprichtings- vergadering van het Carmabi plaats. Tot de oprichters behoorden M.P. Gorsira, de gezaghebber van Curaçao; G.C. Sprockel, gedeputeerde; dr. ir. R. Flachs, adj. dir. van de C.P.I.M.; en dr. ir. Percy Henriquez van de Terna; personen die ik nog steeds dankbaar ben om hun geestdriftige medewerking bij de verwezenlijking van dit instituut.

VERHAAL

De historie van Carmabi is een verhaal op zichzelf. Het relaas van een rusteloos pogen om dit instituut zijn wetenschappelijke plaats te kunnen geven en te kunnen laten houden. Een plaats, waarop het gezien zijn in veel opzichten gunstige ligging en accomodatie- mogelijkheden aanspraak had kunnen maken, indien de Nederlandse academische wereld zich meer voor het Carmabi had geïnteresseerd, naar voorbeeld van een aantal andere, buitenlandse, marienbiologische stations die later in het Caribisch gebied zijn opgericht.

Dr. Zaneveld, die tijdens en vlak na de bouw directeur was, dr. Freek Creuzberg, en Ingvar Kristensen zijn directeur geweest voordat dr. Bakhuis de leiding overnam. Ingvar Kristensen was er het langst. Hij heeft talrijke moeilijkheden het hoofd weten te bieden en het Carmabi een reputatie bezorgd die belangrijk genoeg is om met kracht te worden verdedigd. Hij was ook de oprichter van Stinapa en wist niet alleen door middel van velerlei publicaties meer belangstelling voor de natuur te wekken, maar hij wist ook grote projecten te verwezenlijken op natuur- beschermings- gebied, welke door hun bevordering van het toerisme hun grote economische waarde al hebben bewezen.

BEMONSTERD

Deze vierde reis, die bijna 9 maanden in beslag nam, heb ik ook gebruikt om mijn veldwerk uit te breiden tot St. Croix, St. Thomas, St. Kitts, Barbuda en Trinidad".

Piscaderabaai heeft bij uw onderzoek een belangrijke plaats ingenomen?

"De aanleiding voor mijn vijfde reis in 1963, die nauwelijks vier maanden duurde, was een congres in New York en de kansen die mij werden geboden om daarna ook nog wat op de Florida Keys te verzamelen. Mijn tweede doel was het aride gebied van zuidwest Puerto Rico. En verder ging het nog snel langs de Bovenwinden, de Franse Antillen, Barbados en Margarita.

Op Curaçao heb ik toen Piscaderabaai uitvoerig bemonsterd, omdat het me bleef hinderen dat het Carmabi zich niet als doel had gesteld de baai waaraan het was gelegen, behoorlijk te inventariseren.

Het bericht dat men het Lac op Bonaire wilde gaan exploiteren was aanleiding tot het ondernemen van een zesde reis. Een reis van nauwelijks vier maanden in 1967. Samen met dr. P.J. Roos, die reeds eerder de rifkoralen had bestudeerd, heb ik een onderzoek ingesteld dat resulteerde in een uitvoerig geillustreerde verhandeling in de West- Indische Gids. Hierna heb ik ook nog enkele Bovenwindse eilanden bezocht, waarbij de Great Lagoon van Barbuda werd bemonsterd, om deze te kunnen vergelijken met het Lac en met Piscaderabaai.

BELANGSTELLING

Het jaar daarop, in 1968, werd mijn zevende reis georganiseerd met de bedoeling de Nederlandse Antillen, en in het bijzonder Carmabi, meer in de belangstelling van het Nederlands Hoger Onderwijs te brengen. Met het departement van Onderwijs was afgesproken dat daartoe een beperkt aantal biologen zou worden uitgenodigd om lezingen te houden. Mede dank zi de medewerking van Shell-Curaçao (C.P.I.M.) was deze excursie van zeven personen (Barends, Lever, Huizinga, Punt, Korringa, mevr. Van der Stee en ik) zeer geslaagd, hoewel de naam waaronder de 26 lezingen werden aangekondigd: Biologie en Samenleving, stellig te hoog was gegrepen.

Toen heb ik ook nog wat monsters in de Piscaderabaai genomen en Bonaire bezocht. Een congres in Caracas werd het slot van deze reis.

Mijn achtste reis, die in 1970

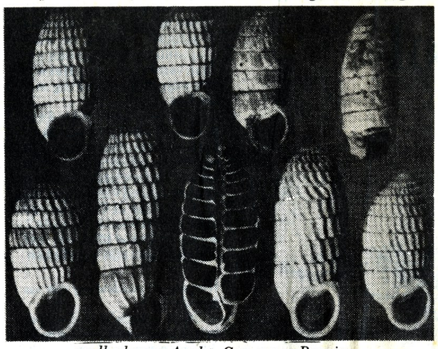

...mollusken op Aruba, Curaçao en Bonaire...

slechts zes weken duurde, heb ik ondernomen om de Leidse geoloog dr. C.G. van der Meer Mohr, een kans te geven waarnemingen te doen over recente kalksteen- vorming, waartoe Zuid-Bonaire, het Lac en Klein-Bonaire alle gelegenheid gaven.

BELANGRIJK

Mijn negende en laatste reis in 1973 werd zeer belangrijk, omdat deze mij de gelegenheid bood een geheel nieuw gebied, de Cayman Islands, met de Benedenwinden te vergelijken, meer uitvoerige monsters te nemen van de landfauna van St. Maarten en omgevende eilanden Saba en St. Eustatius en talrijke waarnemingen te doen waardoor eerder onderzoek, bijvoorbeeld naar de grotten, kon worden afgesloten".

Wat was nu de belan rijkste reis?

"Van deze negen reizen zijn de eerste twee stellig van de meeste betekenis geweest. In 1930 kon ik grondig kennis maken met het landschap en zijn planten en dierenwereld, en ik kreeg daarbij belangstelling voor de zaken die mij mijn leven lang zouden bezig houden. In 1936 bezocht ik ook de Venezolaanse eilanden, begon ik met de systematische bemonstering van de fauna, verzamelde materiaal voor mijn dissertatie en begon de documentatie van grotten en rotstekeningen.

De overige reizen hadden grotendeels ten doel dit programma uit te breiden, waarbij als nieuw element kwam: het aandacht schenken aan zaken van meer algemeen belang, in verband met de doelstellingen van de studiekring".

Is uw werkwijze in de loop der jaren erg veranderd?

"Het doel van het verzamelen van zoveel mogeli k gegevens voor nader onderzoek, is nauwelijks veranderd. Wel is de wijze waarop deze gegevens worden verkregen enigszins anders geworden: traden in het begin de lichamelijke beperkingen bij het verzamelen op de voorgrond, later- toen de boeren- jongenspotten en jampotten, plaats konden maken voor lichter materiaal en er ook auto's en vliegtuigen gebruikt konden worden, deden de geldelijke beperkingen zich meer voelen. Daar stond echter wel tegenover dat je met deze moderne middelen van vervoer, een veel groter gebied in veel kortere tijd kunt bezoeken.

VERZAMELWIJZE

Mijn verzamelwijze, het conserveren van grove monsters met alcohol en formaline voor later nauwkeurig onderzoek, is nauwelijks veranderd. Zij werd hoogstens minder gedetailleerd, omdat er steeds meer naar gestreefd wordt om de korte tijd die ter beschikking staat, meer produktief te maken. Dat de knelpunten bij een dergelijk omvangrijk verzamel- programma zich steeds meer zouden gaan verplaatsen naar het uitzoekwerk en het gespecialiseerde onderzoek was te verwachten.

Maar al bleef ook veel materiaal nog onbewerkt, de meer dan 150 artikelen die tot dusver in de "Studies on the fauna of Curaçao and other Caribbean Islands" aan de dierenwereld van de Nederlandse Antillen zijn gewijd, geven alle reden tot dankbaarheid jegens al degenen die hebben medegewerkt om Curaçao te maken tot een in biologische kringen bekend gebied. Daar heeft trouwens ook Carmabi in hoge mate toe bijgedragen".

Waarom koos u voor een eiland als Curaçao en niet voor bijvoorbeeld Suriname?

"Ik heb bij mijn eerste bezoek met Curaçao kennis gemaakt en ik ben eraan verslaafd geraakt.

Ik hou van de beperktheid van het gebied, misschien omdat ik een loner ben, een Einzelganger. Ik ben liever alleen dan dat ik teamwerk doe. Als je in Suriname werkt ben je aan een continent bezig. Een eiland is ook onbegrensd werk, maar het biedt meer houvast in mijn gedachten. Daarbij komt het droge klimaat met een gespecialiseerde dieren- en plantenwereld die altijd toegankelijk is. In Suriname zou ik altijd begeleiders nodig hebben, hier kan ik er alleen op uittrekken. Het is vergelijkbaar met andere droge gebieden, b.v. in Venezuela. Dat is best als vergelijkings- materiaal, maar de hoofdmoot zijn Aruba, Bonaire en Curaçao gebleven. Daarvan is Curaçao historisch het belangrijkste, maar in mijn gedachten leeft Bonaire sterker. Ik heb meer gedaan daar.

Vergeleken met vroeger is er veel veranderd. De natuur moet beïnvloed worden door de populatie en door de economische ontwikkelingen. Dat heeft nadelen maar er zijn zoveel ontwikkelingen gaande die van een positieve instelling getuigen om te proberen te behouden wat er is, dat ik het heel positief inzie".

GEEN KRITIEK

Tijdens het gesprek probeerde ik verschillende keren de heer Wagenaar Hummelinck kritiek te ontlokken maar dat lukte niet, integendeel, hij is uist erg enthousiast over alles wat in de loop der jaren bereikt is en over de nieuwe ontwikkelingen.

"In de natuur verandert ook alles. Nu ik hier naartoe kwam, zeiden ze: "Jongen, je moet je pantseren". Dat doe ik niet. Dat is ook niet nodig. Natuurlijk wil je wel dingen anders, dat hou je altijd. Ik ben in 1973 voor het laatst op Curaçao geweest, ook het laatst op Bonaire. De economie is belangrijker. Je moet echter doen wat mogelijk is. Zo'n hoge brug imponeert me bijvoorbeeld. Ik kan me voorstellen dat toerisme belangrijker is dan een baai met zand. Ik heb geen kritiek, ik ben juist altijd heel goed geholpen en nooit tegengewerkt".

Wel wil hij graag het volgende toevoegen:

"Ik zou deze gelegenheid willen aangrijpen om mijn Antilliaanse vrienden en medewerkers nog eens uit de grond van mijn hart te bedanken voor de machtige rol welke Curaçao, Aruba en Bonaire in mijn leven hebben kunnen spelen".

TEVREDEN

Na 1973 was de heer Wagenaar Hummelinck niet meer van plan naar de Antillen terug te keren. Er lag nog zoveel materiaal dat uitgewerkt moest worden, zoveel dat afgesloten moest worden, dat ging allemaal voor. Hij was tevreden met wat hij bereikt had.

Dit jaar kreeg hij echter een nieuw toeristenboek over Curaçao cadeau en zijn dochters vroegen hem waarom hij niet meer naar Curaçao ging? Alle oude argumenten golden niet meer, alleen zijn leeftijd (81 jaar), maar die telde niet mee volgens hen: "Wij gaan wel met je mee".

De volgende ochtend gingen zij naar een reisbureau. Toen heeft hij in gedachten een programma gemaakt voor deze tiende, dus jubileumreis. Hij wilde zijn vier stukken in de West-Indische Gids over rotstekeningen combineren tot een boek. Daarbij had hij een brief gehad van een groepje amateur-archeologen (w.o. Jos de Kok, Andre Ranauet en Jose da Camaera) die in de grotten bij Ronde Klip nieuwe rotstekeningen hadden gevonden en die wilde hij graag zien.

"Zij hebben ook de illusie heel Curaçao grondig te bestuderen en daaraan wil ik graag alle medewerking verlenen".

Dat is de hoofdmoot van zijn bezoek deze keer maar ook de verspreiding van de landslakken, een van zijn eerste onderzoeken, blijft een belangrijk punt.

Pieter Wagenaar Hummelinck, geboren op 13 januari 1907 te Vlaardingen. Vergezelde een zakenrelatie van zijn vader op een reis naar Jamaica, Cuba, Florida en New York. Studeerde biologie in Utrecht. Nam deel aan de eerste Utrechtse Geologische Antillen- excursie in 1930. Publiceerde over deze reis een aantal "Ergebnisse" in de Zoologische Jahrbucher (abt. fur Systematik) en deed in 1935 doctoraal- examen met zoologie als hoofdvak.

In 1936 wederom bezoek aan de Nederlandse Antillen. Promoveerde op 8 juli 1940 op het eerste deel van zijn Studie on the fauna of Curaçao, Aruba, Bonaire and the Venezuelan Islands.

Werkte op het Instituut voor Parasitologie van de Diergeneeskundige Faculteit, totdat hij in januari 1946 werd benoemd tot conservator van het Zoologisch Laboratorium. Oprichter en secretaris van de Natuurwetenschappelijke Studiekring voor Suriname en de Nederlandse Antillen. Van 1946-1986 eind-redacteur van de (Nieuwe) West-Indische Gids.

Van 1954-1963 bestuurslid van WOSUNA. Mede-oprichter van Carmabi in 1955. Van 1965-1973 secretaris van de Maatschappij voor Wetenschappelijk Onderzoek in de Tropen. Voortgezette "Studies on the fauna of Curaçao and other Caribbean Islands" tot en met deel 68 (in 1986).